

กรุงเทพธุรกิจ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 5823 วันพุธที่ 1 กันยายน พ.ศ.2547 หน้า 5

(ต่อด้านหลัง)

นับวันชาวนาไทยจะมี
จำนวนลดลงเรื่อยๆ
เหตุผลเพราะคนรุ่นใหม่
ไม่ใส่ใจอาชีพของ
บรรพบุรุษอีกต่อไป
หลายคนอาจจะรู้สึกว่าการ
ทำนาเป็นงานหนัก
ขณะที่จำนวนมาก
เลือกทำอาชีพอื่น
ที่สร้างรายได้ดีกว่า
จากปัญหานี้ ทำให้
คนกลุ่มหนึ่ง
ตั้งโรงเรียนชาวนา
ขึ้นมา เพื่อสอนให้เด็กๆ
รู้จักอาชีพดั้งเดิมอาชีพนี้
สุมาลี ประทุมพันธ์
รายงาน

พนางไมใช่สิ่งนำปรารถนาของคนเมือง แต่สำหรับชาวนาแล้ว
หยดน้ำเหล่านั้นเปรียบดังหยาดทิพย์จากฟ้าที่ลงมาต่อชีวิตให้
พวกเขาเกินที่เดียว เฉกเช่นชาวนาในโครงการโรงเรียนชาวนา
เกษตรอินทรีย์

"คอยฝานอยู่หลายวัน พอตกลงมาก็ลงมือกันเลย" มะณี วงศ์ตาทำ
สมาธิกรือข่ายเกษตรผสมผสานจังหวัดนครพนม และครูใหญ่โรงเรียน
ชาวนาเกษตรอินทรีย์อำเภอนาแก เป๊ยะให้ 3 สาว 3 วัยที่ตื่นตื่นฝ่าฝน
จากกรุงเทพฯ เพื่อไปร่วมการเปิดโรงเรียนชาวนาจังหวัดนครพนม
แห่งใหม่ ก่อนจะหันไปปักดำต้นกล้าอย่างตั้งใจต่อไป

ไม่เพียง "สูงมะณี" ที่ขะมักเขม้นกับงานตรงหน้า เมืองหน้าของเรา
ครู นักเรียนชาย-หญิงตัวน้อยๆ กลุ่มใหญ่ก็หมั่นหมักตามลีลา
ของตัวเองอย่างขมิ้นมัน อีกด้านหนึ่งสาว ๆ ชาวเมืองหลากหลายสีต่างกำลัง
มุ่งหน้าด้านซ้ายปักลงบนผืนน้ำตรงหน้าของตัวเองเช่นกัน

"17 ปีแล้วนะที่ไม่ได้ทำนา รู้สึกดีจริงๆ ที่ได้ทำอีกครั้ง" สุภาพสตรี
คนหนึ่งที่เราู้ที่หลังว่าเป็นหัวหน้าศูนย์จำหน่ายนมรายใหญ่ของเมือง
กล่าวยิ้มๆ ขณะที่หัวนาอีกแปลงหนึ่ง เจ้าหน้าที่ของธนาคารเพื่อการ
เกษตรและสหกรณ์การเกษตรกลุ่มหนึ่ง ก็มีภารกิจที่ไม่ต่างจากคนอื่น
เท่าใดนัก

รอยยิ้ม เสียงหัวเราะ ของคนเมือง และเจ้าหน้าที่ ธ.ก.ส.ที่พวกเขา
เรียกตัวเองว่า "พวกผีบ้า" และความกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับ
ชาวนาตัวจริง ทำให้เราสรุปง่ายๆ ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นในวันนี้ไม่อาจจะเป็น
ภารกิจ "ตามสั่ง" เสียแล้ว

โรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ที่ทำการเปิดในวันนี้ คือ แปลงนา
ขนาด 20 ไร่ที่ **ธีระพงศ์ สิงห์ศรี** รองประธานเครือข่ายเกษตรผสมผสาน
จังหวัดนครพนม (ศูนย์ตัวโฮม) มอบให้สำหรับเป็นพื้นที่เรียนรู้วิจัย ของ
ชาวนาในโครงการ นับเป็นโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์แห่งที่ 19 ของ
จังหวัดนครพนม อันเป็นความร่วมมือระหว่าง ธ.ก.ส.จังหวัดนครพนม,
ศูนย์ประสานงานโครงการเกษตรผสมผสาน, สถาบันเพื่อการพัฒนาการ
เกษตรและชนบท **จำเนียร สารนาค** (สจส.); สำนักงานเกษตรจังหวัด
นครพนม และเครือข่ายเกษตรผสมผสานจังหวัดนครพนม

"ปัญหาของนครพนม คือ การขาดการสืบช่วงการทำงานจากลูกหลาน มีเพียงคนแก่เท่านั้นที่ยังทำอยู่ เราพยายามฟื้นฟูจุดเริ่มต้นมาจะเห็นว่าโรงเรียนชาวนาของเรามีคนหลายรุ่นช่วยกันทำ โดยปีที่เราเน้นที่โรงเรียน กลุ่มเด็ก กลุ่มครู เราให้แกนนำในทุกจุดไปประสานกับโรงเรียน หรือ อบต. ให้มาร่วมทำกิจกรรม" **ยุทธนา มูลสุวรรณ** เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงานโครงการเกษตรผสมผสานจังหวัดนครพนม เล่าถึงสภาพปัญหาและการดำเนินงานในจังหวัดนี้

ก่อนจะเป็นโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์

โรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ เกิดขึ้นช่วงปีที่ 3 ของการดำเนินโครงการ 'กลุ่มเครือข่ายเกษตรผสมผสาน' โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

"ปัญหาใหญ่ของเกษตรกรไทย คือ การเป็นหนี้จากการกู้ยืมมาลงทุน และปัญหาใหญ่ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร คือ การที่เกษตรกรไม่สามารถชำระหนี้ได้ ทั้งนี้ เพราะส่วนใหญ่เป็นการลงทุนโดยขาดการวางแผน และไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นอย่างแท้จริง ผลที่ตามคือ ภาวะขาดทุนซ้ำซาก" **ปัญญา ปุริเวดินทร์** หัวหน้าศูนย์ประสานงานโครงการเกษตรผสมผสาน อธิบายสภาพปัญหาที่มียาวนานและคงจะเป็นเช่นนี้ไปอีกระยะ

หนทางแก้ปัญหาที่มีได้ 2 ทาง คือ 'เพิ่มรายได้' กับ 'ลดต้นทุน' หนทางแรกมีโอกาสดำเนินการก่อน เมื่อรัฐบาลเบ็ดเตล็ดให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม ด้วยการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ภายใต้ชื่อ 'โครงการส่งเสริมการเกษตรแบบผสมผสานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ' โดยการอบรมให้ความรู้เรื่องเกษตรผสมผสานจำนวน 5 หลักสูตรแก่เกษตรกรใน 6 จังหวัด คือ ยโสธร ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงานโครงการ

เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินงาน (ปี 2537 - กันยายน 2541) สถานทูตเบลเยียมได้ส่งมอบโครงการให้ ธ.ก.ส. ดำเนินงานต่อ และเปลี่ยนชื่อเป็น 'ศูนย์ประสานงานโครงการเกษตรผสมผสาน (Support Unit)' โดยขยายพื้นที่ให้ครอบคลุมถึงจังหวัดอำนาจเจริญ รวมเป็นพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 7 จังหวัด

การให้ความช่วยเหลือในระยะแรก มุ่งเน้นเรื่องข้อมูลการผลิต การฝึกอบรมเทคนิคการผลิต ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลการผลิตเพื่อคำนวณค่าใช้จ่ายของแต่ละกิจกรรม โดยทั้งหมดอยู่บนพื้นฐานความพร้อมความต้องการของเกษตรกรเอง แต่ก็นั่นแหละ พหุสรวรค์ในการแก้ปัญหาของเกษตรกรแต่ละคนฟ้าประทานมาให้ไม่เท่ากัน บางรายแก้ปัญหาได้โดยการใช้เทคโนโลยี บางรายใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขณะที่บางคนไม่สามารถแก้ปัญหาได้ สุดท้ายต้องเลิกทำไปเสีย แนวคิดที่ว่ารวมกันเราอยู่ แยกหมู่เราตาย ไม่มีองค์ความรู้แก้ปัญหาอีก ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันที่เน้น 'กลุ่มเครือข่ายเกษตรผสมผสาน' เพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกัน และเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของสมาชิกในการลดต้นทุนการผลิต ร่วมกันจัดหาตลาดจำหน่ายผลผลิต และการสร้างอำนาจต่อรองทั้งการซื้อ การขาย รวมถึงการหาแหล่งทุนมาสนับสนุน

"การจัดเวทีต้องเป็นการพูดคุยในเรื่องที่ใกล้ตัว เพื่อนำไปปรับปรุงใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของพวกเขา" ยุทธนา เล่าถึงแนวคิดที่ทำให้พวกเขาสนใจมารวมตัวกันอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มเครือข่ายเกษตรผสมผสาน ใช้น้ำจะมีแค่เกษตรกรอย่างเดียว แต่เป็นการประสานกันหลายฝ่ายทั้งเกษตรกร ศูนย์ประสานงานโครงการเกษตรผสมผสาน และ ธ.ก.ส. สาขาที่เกี่ยวข้อง โดยมีพนักงานประจำศูนย์ ทำหน้าที่ประสานงาน ประชาสัมพันธ์การจัดตั้งกลุ่มและนัดหมายให้สมาชิกแต่ละกลุ่มเดินทางมาพบกัน

"มีการเสนอประสบการณ์และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ปัญหา เช่น การสังเกตพบว่าแม่เปิดโช้ที่ขอบลงไปเล่นน้ำเพื่อเก็บความชื้นมีเปอร์เซ็นต์การพักโช้สูง หรือการนำสีไปทาบบริเวณกันไก่อเพื่อลดปัญหาไก่เครียดแล้วไล่จิกกันไก่อตัวอื่น บางคนค้นพบสูตรอาหารเลี้ยงหมูที่ถูกกว่าท้องตลาดแต่ให้เนื้อดีกว่า" ปัญญา อธิบายถึงผลดีของการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างสมาชิกในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม

สิ่งดีๆ จากปากสู่ปากเหล่านี้เองที่ทำให้กลุ่มเล็กๆ ขยายตัวเป็นกลุ่มอำเภอและกลุ่มจังหวัด การประชุมแต่ละครั้งก็เวียนง่าย สถานที่จัดก็ฟาร์มของเกษตรกรนั่นเอง อุปกรณ์ที่ใช้ก็ไม่ยุ่งยาก กระดาษบุรุ่มธรรมดา ปากกา ไม่มีเทคโนโลยีเข้ามานำ ด้วยต้องการให้การประชุมดำเนินไปโดยวิถีของชุมชนเอง

อย่างไรก็ตาม การจัดตั้งกลุ่มเป็นงานใหม่สำหรับศูนย์ประสานงานและตัวเกษตรกรเอง เจ้าหน้าที่ของศูนย์ที่รับผิดชอบจึงอยู่ในลักษณะ 'มือใหม่หัดทำ' ทั้งสิ้น มือใหม่เหล่านี้จึงต้องเข้าค่ายตัวเข้มโดยสุกดิบเพื่อการพัฒนาการเกษตรและชุมชน

"ผมชอบจัดเวทีซ้ำๆ ใช้เวลานานๆ ใครที่ไม่ชอบก็จะหายไปทีละคน 2 คน ปีแรกจากคน 200 คน เหลือ 40 คน ผมพยายามให้มีกิจกรรมตลอด นอกจากจัดเวทีแล้ว ก็ไปเยี่ยมตามชาวเขา อาจจะไม่เป็นรูปธรรมนัก แต่ก็เป็นการสร้างความรู้สึกไว้ เราไปดูแลเขาซะ พวกเรา 40 คน ก็ทำกิจกรรมกลุ่มมาเรื่อยๆ ตอนนั้นยังไม่มีโรงเรียนชาวนา ปีที่ 2 สมาชิกเพิ่มเป็น 80 คน พอปีที่ 3 จึงมีโครงการโรงเรียนชาวนาเกิดขึ้น" ยุทธนา ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตช่วงนั้นซ้ำๆ อย่างมีความสุข

แปลงนาคือตำราชีวิต

"อาชีพทำนาเป็นอาชีพโดยกำเนิดของพวกเขา สังเกตง่ายช่วงทำนาช่วงเกี่ยวข้าว เขาจะไม่ให้ความสนใจกับเรื่องอื่นๆ ดังนั้นกิจกรรมที่จะจัดต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวเขา และพวกเขาได้ประโยชน์ ผมผมได้แนวคิดจากการไปดูงานที่ยโสธร ผมไปนำเสนอในที่ประชุมกลุ่มว่า เราจะทำโรงเรียนชาวนา" ยุทธนาเปิดประเด็น แล่นเล่าต่อว่า

"เขาก็ถามว่าจะทำอย่างไร ผมก็ถามว่าคิดถึงโรงเรียน พวกเขาคิดถึงอะไร คำตอบคือ เสาง นักเรียน ครู อาคารเรียน อาหารกลางวัน แล้วโรงเรียนชาวนาเราเป็นอย่างไรดี เราเอาแปลงนาเป็นโรงเรียน ใครเป็นครูดี ก็มีคำตอบว่า ไม่มีใครเก่งเท่าเรา เพราะเราทำมา 30 กว่าปีแล้ว จันเราเป็นครูกันดีกว่า แล้วใครจะเป็นนักเรียน ก็พวกเราชาวนานี้แหละ ก็เป็นจุดเริ่มต้นของการทำโรงเรียนชาวนา"

แนวคิดของการจัดตั้งโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ ก็เพื่อสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้กับเกษตรกรในการปฏิบัติจริงในแปลงนาตลอดฤดูกาลผลิต เป็นการทำแปลงนาในระบบวิจัย มีการแลกเปลี่ยนเพื่อหาความรู้ในการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง เพราะถึงแม้เกษตรกรในเครือข่ายจะปรับเปลี่ยนจากการใช้สารเคมีมาใช้ปุ๋ยชีวภาพแทน แต่พวกเขายังขาดความมั่นใจในการผลิต ดังนั้น การทำโครงการนี้จะทำให้เกษตรกรได้ความรู้อย่างถูกต้องในการผลิตข้าวไว้สารพิษ

"ก่อนจะทำโรงเรียนชาวนาได้ จะต้องอบรมแกนนำก่อนว่า แกนนำมีบทบาทอะไร มีหน้าที่อะไร ต้องคุยกับชาวบ้าน กระตุ้นชาวบ้านอย่างไร ผมพยายามกระจายความรู้ แนวคิดของชาวบ้านไปสู่ชุมชน เพราะเราได้แกนนำชาวบ้านมาประมาณ 80 คน เราต้องทำอะไรให้ได้เพิ่มขึ้น ให้ทุกคนมาร่วมเรียนรู้ร่วมกัน ที่สำคัญต้องเหมาะสมกับพวกเขา ก็ให้แกนนำแต่ละคนไปเริ่มต้นที่ที่ตั้งของตัวเอง ไปคุยไปตกลงกันเองว่า โรงเรียนชาวนาของพวกเขาจะเป็นอย่างไร ให้พวกเขาตัดสินใจเอง แรกๆ

เหนื่อยหน่อย เพราะต้องไปทุกจุด ไปให้
แนวคิด ไปร่วมทำกับเขา”

โรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์
แต่ละแห่ง ตั้งกระจัดกระจายอยู่ตาม
พื้นที่ต่างๆ จึงมีแนวคิดของการสร้าง
ความเชื่อมโยงด้วยการทำ ‘แปลงนา
รวม’ เพื่อเป็นเวทีเรียนรู้ร่วมกันใน
เรื่องของการปรับปรุงพันธุ์ การประชา
คัมพันธ์ผลลงนามกลุ่ม ทั้งเป็นการพัฒนา
ศักยภาพแก่นนำไปในตัว

โรงเรียนชาวนาแต่ละแห่ง เจ้าของ
แปลงนา ก็คือ ครูใหญ่ไปโดยปริยาย
นักเรียน ก็คือ ชาวนาที่หันมาอยู่รอบๆ
โรงเรียนชาวนานั้นๆ ขณะที่แปลงนาทำ
หน้าที่เป็น ‘ตำรา’ รวมถึงเป็นพื้นที่
‘ทำพิสูจน์’ ด้วย โดยใช้เวทีพบปะพูดคุย
ซึ่งกำหนดไว้ 7 เวที เป็นเวทีสรุปผล

“ให้ทำพิสูจน์เปรียบเทียบกับแปลง
นาที่ใช้ปุ๋ยเคมี โดยแปลงของเราใช้ปุ๋ย
ชีวภาพที่ผลิตกันเอง แล้วทำการเก็บ
ตัวเลข โดยเวทีแรกตั้งแต่วันประชุมว่า
จะปักดำวันไหน ปักดำแล้วต้องใช้ต้นกล้า

กี่ต้น ระยะห่างเท่าไร ให้เขาคุยกันเอง
เวทีที่สองเขาจะต้องเตรียมอุปกรณ์ เช่น
ปุ๋ย คน แล้วก็ทำแปลงเพาะกล้า เวทีที่
สาม คือ ปักดำ เวทีที่สี่ คือ ช่วงข้าว
แตกกอ เวทีที่ห้า ข้าวกำลังตั้งท้อง เวทีที่
หกเป็นช่วงเก็บเกี่ยว เวทีที่เจ็ดเขาต้อง
เอาข้อมูลทั้งหมดมาสรุปเป็น 7 เวที
ด้วยกัน”

นี่คือ 7 เวทีของการทำงานวิจัย
ชาวบ้าน เป็นเวทีของการสร้างองค์ความรู้
รู้ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ที่สำคัญเป็น
เวทีที่พื้นวัฒนธรรมเก่าๆ ของชุมชน
ขึ้นมาอีกครั้ง ทั้งประเด็นการลงแขก
ถอนกล้า ดำนา และเกี่ยวข้าว

“วันนี้ผมได้ยินเด็กคนหนึ่งพูดว่า
พ่อแม่ผมทำนา แต่ผมไม่เคยทำนา
ฉันนี่ผมได้ทำเป็นวันแรก การดึงเด็กให้
เข้ามามีส่วนร่วมในโรงเรียนชาวนานั้น
ผมอยากให้เด็กสมัยใหม่เข้าใจว่า กว่า
จะได้ข้าวสักเม็ดมันเหนื่อยขนาดไหน
เด็กบางคนไม่รู้จักต้นข้าว แต่กินข้าว
ทุกวัน มันไม่ใช่แล้ว ในฐานะที่เราเป็น

เมืองเกษตร จะเป็นครัวของโลก เด็ก
ไทยต้องรู้อยู่ละเอียดให้มากกว่านี้”

ยุทธนา ตั้งความหวังไว้อีกว่า
การร่วมกิจกรรมแบบนี้ จะทำให้เด็ก
ในโรงเรียน หรือเด็กที่กำลังโต ได้มี
โอกาสเห็นว่าระบบเกษตรอินทรีย์เป็น
อีกทางเลือกของการประกอบอาชีพได้
แล้วเขาจะไม่ละทิ้งอาชีพนี้ ไม้หนึ่ห่าง
ครอบครัวและชุมชนเหมือนที่เป็นเช่น
ปัจจุบัน

รวมพลังคนเอาถ่าน

หนึ่งในข้อแม้ของการทำโรงเรียน
ชาวนาเกษตรอินทรีย์ ก็คือ ทุกโรงเรียน
ต้องไปทำ ‘เตาอิวาเตะ’ ของตัวเอง เพื่อ
ให้นักเรียนทุกคนได้เรียนรู้เรื่องพลังงาน
ยั่งยืน เรื่องการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
การใช้ประโยชน์จากสิ่งที่เหลือ

“คุณอยากรู้เรื่องอะไร ผมเอา
อาจารย์มาบอกวิธีทำให้คุณแล้ว ตอน
เขาไปทำมันอาจจะไม่เหมือนต้นแบบ
แต่เขาได้แนวคิด ได้วิธีการ ส่วนจะได้
ออกมาอย่างไรขึ้นอยู่กับพวกเขาเอง”

เตาเผาถ่านอิวาเตะ เป็นเตาเผา
ถ่านที่มีประสิทธิภาพสูง รูปทรงของ
เตาคัลยาๆ หยคหน้า ด้วยรูปทรงและ
สัดส่วนที่เหมาะสม ส่งผลให้เวลาเผา
ถ่าน จะมีความร้อนและการไหลเวียน
ของอากาศภายในเตาส่งมาเสมอ

เตาอิวาเตะจัดอยู่ในประเภทเตาดิน
เหนียวเผา สร้างโดยใช้วัตถุดิบราคา
ถูกในท้องถิ่นแต่ได้ถ่านคุณภาพสูง
ต้นแบบของเตามาจากเมืองอิวาเตะ
ประเทศญี่ปุ่น เป็นเตาดั้งเดิมที่สุดแบบ
หนึ่ง เตาแบบนี้มีโครงสร้างถาวร และ
มีข้อได้เปรียบในเรื่องของการป้องกัน
และควบคุมกระบวนการคาร์บอนไน-
เซชันได้มากกว่า การผลิตในแต่ละครั้ง
จะได้ถ่านประมาณ 15 - 20 ไร่ กระสอบ
ป่าน และได้น้ำส้มควันไม้ประมาณ
120 - 180 ลิตร ต่อการเผา 1 ครั้ง

ผลผลิตจากกระบวนการผลิตถ่าน
เมื่อไม้สลายตัวด้วยความร้อน จะให้
ผลผลิตดังนี้ ถ่านไม้ ประมาณ 25%
ของเหลวที่กลั่นตัวได้ (Distilled
Liquids) ประมาณ 50% และแก๊สที่
กลั่นตัวไม่ได้ (Undistilled Gas)
ประมาณ 25%

น้ำส้มคว้นไม้ : คุณค่าจากธรรมชาติ

น้ำส้มคว้นไม้ (Wood Vinegar) เป็นของเหลวสีน้ำตาลใสที่ได้มาจากการควบแน่นของควันที่เกิดจากการเผาถ่าน ซึ่งจะเก็บในช่วงอุณหภูมิปล่องควันอยู่ระหว่าง 80-150 องศาเซลเซียส จากนั้นนำมาเก็บไว้ในภาชนะพลาสติก ตั้งทิ้งไว้ประมาณ 3 เดือน เพื่อให้สารที่เป็นน้ำมันดินตกตะกอน เมื่อนำไปผ่านกระบวนการกรอง จะได้น้ำส้มคว้นไม้ที่มีคุณภาพ โดยมีคุณสมบัติเป็นสารประกอบที่มีฤทธิ์เป็นกรด และประกอบด้วยสารที่มีประโยชน์หลายชนิด น้ำส้มคว้นไม้จึงสามารถใช้ได้ทั้งการเป็นสารกำจัดศัตรูพืชในแปลงนา และกำจัดแมลงในครัวเรือน

ด้านเกษตร (ไม่เหมาะกับดินเปรี้ยว) ใช้กำจัดเชื้อราและไล่เดือนฝอยในดิน (ช่วงเตรียมแปลงเพาะปลูก) โดยใช้น้ำส้มคว้นไม้ 1 ขอนโต๊ะต่อน้ำ 1 ลิตร หรือน้ำส้ม 20 ขอนโต๊ะต่อน้ำ 1 บีบ ผสมน้ำฉีดพ่นทิ้งไว้ก่อนลงกล้าอย่างน้อย 15 วัน

กรณีต้องการเร่งใบ หรือใช้ป้องกันศัตรูพืชและแมลงทุกชนิด (ช่วงที่เป็นต้นกล้า) ก็ผสมน้ำส้ม 1-5 ขอนโต๊ะต่อน้ำ 1 ลิตร หรือน้ำส้ม 4 ขอนโต๊ะต่อน้ำ 1 บีบ ฉีดพ่นอาทิตย์ละครั้ง (7 วันต่อครั้ง) ในช่วงที่พืชโต ก็ผสมน้ำส้ม 1/2 ขอนโต๊ะต่อน้ำ 1 ลิตร หรือน้ำส้ม 10 ขอนโต๊ะต่อน้ำ 1 บีบ ฉีดพ่นอาทิตย์ละครั้ง เพื่อป้องกันแมลงศัตรูพืชทั้งหลาย

สำหรับการใช้ในครัวเรือน นำน้ำส้ม 5 ขอนโต๊ะผสมน้ำ 1 ลิตร ฉีดพ่นหรือราดทั่วบริเวณที่มีปลวกและแมลงสาบ หรือผสมน้ำส้ม 1 ขอนโต๊ะกับน้ำ 1 ลิตร ผสมน้ำถูพื้นบ้านเพื่อป้องกันและขับไล่มด, สัตว์เลื้อยคลานในบ้าน, กรณีห้องน้ำ, บริเวณบ้าน, กรงสัตว์เลี้ยงมีกลิ่นอับใช้น้ำส้ม 1 ขอนโต๊ะต่อน้ำ 1 ลิตร ผสมน้ำฉีดพ่น หรือราดบริเวณที่ต้องการดับกลิ่น

เป้าหมายของโรงเรียนชาวนา คือเรื่องสุขภาพของชาวนาเป็นหลัก เมื่อสุขภาพของเขา ของครอบครัวดีขึ้น ตัวเขา ครอบครัวเขา ชุมชนเขาได้กินอาหาร

ปลอดภัย ความสุขก็ตามมา ไร่ได้อยู่ตรงนี้ เรื่องต่อมาคือการตัดต้นทุนการผลิต มันมาในตัวของมันเอง สุดท้ายก็จะเป็นเรื่องหนี้สิน ก็จะลดลงเองโดยอัตโนมัติ เมื่อคนมีความสุข ปัญหาอย่างอื่นจะลดทีละอย่าง" บุญนา สรูปให้เห็นเป้าหมายที่ชัดเจนของโรงเรียนชาวนา เกษตรอินทรีย์ที่เขาพร้อมปลูกบ้านมา กับมือ

รอยยิ้ม เสียงหัวเราะ เสียงเข้าห้อยระหว่างสมาชิกโรงเรียนชาวนา เกษตรอินทรีย์ขณะลงแขกถอนกล้าและดำนา ตลอดจนแววตาที่แวววับ คำถามที่เชิงแซ่ ขณะวิทยากรกำลังให้ความรู้เรื่องเดาอิวาเดะและน้ำส้มคว้นไม้ บอกได้อย่างเด่นชัด เกษตรกร ที่กำลังสร้างทุน เพื่อพลิกฟื้นชีวิตให้สู่ความเป็นไทอีกครั้ง และอย่างยั่งยืน

.....
(ขอเชิญร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิดกับเกษตรกรในโครงการโรงเรียนชาวนา เกษตรอินทรีย์ได้ในเวทีสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ วันที่ 8-9 กันยายน 2547 ณ อิมแพค เมืองทองธานี)